

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Παρασκευή, 17 Μαΐου 2013
8.00 π.μ. - 11.00 π.μ.

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΟΚΤΩ (8) ΣΕΛΙΔΕΣ

Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από τέσσερα (4) μέρη. Να απαντήσετε σε όλα τα ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(μονάδες 20)

Οι θεμελιώδεις κοινές κοινωνικές αξίες δεν μπορεί παρά να είναι η ελευθερία, η ακεραιότητα, η δικαιοσύνη, η **φρόνηση**, ο σεβασμός στον άνθρωπο και στη φύση και η αλληλεγγύη. Ως πολίτες οφείλουμε, πρώτον, να συμφωνήσουμε στο συγκεκριμένο περιεχόμενο αυτών των αξιών, δεύτερον, να τις κάνουμε πράξη πρώτα εμείς, και, τρίτον, να απαιτούμε να τις κάνουν πράξη και οι άλλοι, κυρίως οι πολιτικοί που επιλέγουμε και εκλέγουμε να μας εκπροσωπούν. Πέραν όμως αυτών των αξιών, αν θέλουμε να χτίσουμε τον κόσμο και την κοινωνία που ονειρευόμαστε, θεωρώ ότι χρειάζεται μια άλλη αντίληψη και ένα νέο ιδεολογικό πλαίσιο σε ό,τι αφορά το μοντέλο κατανάλωσης, το οποίο αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο του πολιτισμού μας και **καθορίζει** τις πτυχές της ζωής μας, είτε ως ατόμων είτε ως κοινωνίας.

Η κατανάλωση των υλικών αγαθών πρέπει να επανασυνδεθεί με την ουσιαστική ικανοποίηση των πραγματικών ανθρώπινων αναγκών, χωρίς τα στοιχεία της **πολυτέλειας** και την ψευδαίσθηση της ικανοποίησης των εγωιστικών αναγκών, της επίδειξης, της σύγκρισης με - και της αποδοχής από - τους άλλους. Η μετατροπή του υφιστάμενου μοντέλου της περιττής και σπάταλης κατανάλωσης στο μοντέλο της απαραίτητης για τις πραγματικές μας ανάγκες κατανάλωσης θα μειώσει τις εγωιστικές στάσεις, τις ανταγωνιστικές διαθέσεις και τα άγχη. Ταυτόχρονα, θα απελευθερώσει ενέργεια και χρόνο για την ικανοποίηση των ανώτερων αναγκών μας, μέσα από πιο ανθρώπινες, πνευματικές, κοινωνικές και ψυχολογικές δραστηριότητες, με την αναζήτηση άυλων αγαθών που δεν παράγονται παρά μόνο από εμάς τους ίδιους και που δεν εμπορευματοποιούνται πωλούμενα

και αγοραζόμενα μέσω του χρήματος. Μπορούμε και πρέπει, λοιπόν, να δημιουργήσουμε μια «οικονομία» πνευματικών και ψυχικών αγαθών που θα απαντά στις ανώτερες ανθρώπινες ανάγκες, όπως οι ανθρώπινες σχέσεις, τα θετικά συναισθήματα, η **αλληλεγγύη**, η καλλιέργεια, η ολοκλήρωση και η αυτοπραγμάτωση.

Μια δεύτερη περιοχή αναζήτησης στο μοντέλο κατανάλωσης αφορά την **ενίσχυση** της ομαδικής έναντι της ατομικής κατανάλωσης, με στόχο τις συνέργειες και τη μείωση του ατομικού χρόνου και κόπου. Ένα απλό παράδειγμα, εδώ, είναι η χρήση των δημόσιων μέσων μεταφοράς έναντι του ιδιωτικού αυτοκινήτου ή η φροντίδα δύο παιδιών διαφορετικών οικογενειών από μία παιδοκόμο.

Η τρίτη περιοχή αναζήτησης ενός εναλλακτικού μοντέλου κατανάλωσης αφορά την υγιεινή και την οικολογία. Είναι καιρός να ξανασκεφτούμε σοβαρά το ρητό του Ιπποκράτη: *«ηγεμονικότερον απάντων φύσις»*. Είναι αυτονόητο ότι η κατανάλωση δεν μπορεί να εξυπηρετεί το κέρδος σε βάρος της υγείας των ανθρώπων, ούτε να στηρίζεται στην καταστροφή του περιβάλλοντος και στη στέρηση της φύσης, του νερού, του αέρα και της γης από τις επόμενες γενιές. Όπως άλλωστε **υποστηρίζει** το γνωστό σύνθημα, **«δεν κληρονομήσαμε τη Γη από τους γονείς μας, αλλά τη δανειστήκαμε από τα παιδιά μας»**.

Τέταρτον, το μοντέλο κατανάλωσης πρέπει να γίνει πιο ανθρώπινο σε ό,τι αφορά την πείνα και τη δυστυχία δισεκατομμυρίων ανθρώπων. Σήμερα, η πολυτελής κατανάλωση των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών στερεί την τροφή των κατοίκων των φτωχών χωρών, αφού, για παράδειγμα, η παραγωγή μιας ζωικής θερμίδας απαιτεί επτά φυτικές θερμίδες, ενώ οι θερμίδες που ο δυτικός κόσμος στέλνει στα σκουπίδια αρκούν για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του υποσιτισμού στον πλανήτη.

Μπορούμε, λοιπόν, να ονειρευτούμε έναν κόσμο που εξασφαλίζει τις δυνατότητες σε κάθε άνθρωπο να γίνει αυτός που θέλει, του εξασφαλίζει την «καλή ζωή», όπως ο ίδιος την εννοεί, στο πλαίσιο της συνύπαρξης, της συνεργασίας και της αμοιβαιότητας με τους άλλους ανθρώπους και τη φύση. Έναν κόσμο μη δαρβινικό, όπου το «μεγάλο ψάρι» δεν θα τρώει το «μικρό», αλλά θα το φροντίζει, θα το προστατεύει και θα το **καθοδηγεί**, ώστε με βάση τις δυνατότητες και τις επιλογές του να απολαμβάνει τη ζωή που το ίδιο επιλέγει. Έναν κόσμο με έμπρακτο σεβασμό για τη **διαρκή** ζωή της φύσης και για την «καλή ζωή» των άλλων, όπως οι ίδιοι την εννοούν στο παρόν και το μέλλον.

Δ. Μπουραντάς, «Το γράμμα της Ελπίδας» (διασκευή)
Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2011

Ερωτήσεις:

A1. Να γράψετε περίληψη του κειμένου (120-140 λέξεις).
(μονάδες 8)

A2. (α) Να εξηγήσετε ποιες είναι, σύμφωνα με τον συγγραφέα, οι ευθύνες των πολιτών απέναντι στις βασικές κοινωνικές αξίες.
(μονάδες 3)

(β) ... «**δεν κληρονομήσαμε τη Γη από τους γονείς μας, αλλά τη δανειστήκαμε από τα παιδιά μας**». Να αναπτύξετε σε 60-80 λέξεις το νόημα του πιο πάνω αποσπάσματος/θέσης.
(μονάδες 3)

A3. (α) Να αναφέρετε τα **δομικά στοιχεία** της δεύτερης παραγράφου γράφοντας και τα σχετικά χωρία του κειμένου.
(μονάδες 3)

(β) Να γράψετε **δύο τρόπους πειθούς και ένα μέσο πειθούς για κάθε τρόπο**, που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην τέταρτη παράγραφο. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένα αποσπάσματα από το κείμενο.
(μονάδες 3)

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΓΛΩΣΣΑ (μονάδες 10)

B1. Να γράψετε **ένα συνώνυμο** για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις:

φρόνηση
αλληλεγγύη
καθοδηγεί

(μονάδες 3)

B2. Να γράψετε **ένα αντίθετο** για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις:

πολυτέλειας
υποστηρίζει
διαρκή

(μονάδες 3)

B3. α) Να αναλύσετε τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και

β) Να σχηματίσετε με το **δεύτερο συνθετικό** τους **μια** νέα λέξη (απλή ή σύνθετη):

ενίσχυση
καθορίζει

(μονάδες 4)

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

(μονάδες 40)

Η οικονομική κρίση καθιστά αναγκαία την αλλαγή του υφιστάμενου μοντέλου κατανάλωσης, όπως εισηγείται και ο συγγραφέας στο αδίδακτο κείμενο. Σε **άρθρο** σας, το οποίο θα δημοσιευτεί στην τοπική εφημερίδα της κοινότητάς σας, να αναπτύξετε τις απόψεις σας για τα **αίτια** που οδήγησαν τον σύγχρονο άνθρωπο στον καταναλωτισμό και να εισηγηθείτε **τρόπους** με τους οποίους μπορεί να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του καταναλωτισμού, λαμβάνοντας υπόψη τα νέα οικονομικά δεδομένα.

(450-500 λέξεις)

Σημείωση: Δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας.

ΜΕΡΟΣ Δ΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

(μονάδες 30)

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε σε **όλες** τις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Δ1. Γιώργος Ιωάννου, *† 13-12-43*

[...]

I. Μονάχα όταν βρέθηκε το κρανίο, άκουσα τον αδελφό να λέει βραχνά: η χαριστική βολή. Ήταν μια μικρή τρύπα λίγο πιο πάνω απ' το μέτωπο. Είχα γίνει πια ένα με το χώμα, έτσι ένιωθα. Τώρα σκέφτομαι πως έπρεπε να προσκυνήσω, αν και είμαι τόσο ανάξιος. Κοίταζα συνεχώς ένα βραχάκι κοντά μου και τις λειχήνες του. Αυτό σίγουρα θα ήταν και τότε εδώ, και το παιδί θα το είδε· ίσως και να το ζήλεψε. Μπορεί να ήταν και κείνο το αρκετά μεγάλο δέντρο, αν και δεν αποκλείεται να έχει μεγαλώσει πιο γρήγορα, εφόσον βρήκε άφθονο λίπασμα από τόσο αίμα και τόσες εκατοντάδες κορμιά. Καλά θα ήταν να μπορούσε να μεταμορφώνεται ο άνθρωπος, όταν πέφτει σε μεγάλο κίνδυνο, ή ν' ανοίγει η γη και να τον κρύβει. Εγώ τουλάχιστο έτσι παρακαλούσα, όταν βρέθηκα σε κάτι τιποτένιους κινδύνους, που είναι ντροπή και να τους σκέφτομαι ακόμα. Πάντως, θυμούμαι πως εκείνες τις στιγμές λάτρευα και πρόσεχα, όσο ποτέ, τα άψυχα, αλλά και τα έντομα και τα φυτά και τα πουλιά. Σ' αυτό ακριβώς στηρίζομαι και πιστεύω πως έτσι θα' νιωσε κι αυτός εκείνη την ώρα. Εξάλλου ήταν της ηλικίας μου. Δεν είναι δυνατό να διαφέρω και τόσο πολύ από τους άλλους. Άνθρωπος είμαι και εγώ. Κι όμως η κάποια διαφορά είναι που με καίει.

[...]

II. Όμως ένα μπουλούκι εντόπιοι τουρίστες φάνηκε να μπαίνει μέσα στον ιερό περίβολο. Στάθηκαν γύρω απ' το ελεεινό για μια τέτοια θυσία κενοτάφιο. Φαίνονταν απ' τους μορφωμένους και δεν μπορώ να πω πως η στάση τους δεν ήταν σεμνή. Κατέθεσαν μάλιστα ένα καλοκαμωμένο δάφνινο στεφάνι και κατόπι κράτησαν ένα λεπτό σιγή. Κάποιος τους άρχισε να διαβάζει από ένα χαρτί το ιστορικό της εκτελέσεως των 1200 ανθρώπων. Ήταν τόσο ψυχρή η

περιγραφή, ώστε αμέσως υπέθεσα πως σίγουρα θα τα είχε ξεσηκώσει απ' την τελευταία εγκυκλοπαίδεια. Ύστερα σκόρπισαν μιλώντας δυνατά ή χαχανίζοντας. Πολλοί ήρθαν τριγύρω μας. Και φυσικά αμέσως άρχισαν τις ερωτήσεις, ιδίως οι γυναίκες. Το παλικάρι με την αξίνα απαντούσε, πιέζοντας ολοφάνερα τον εαυτό του. Φαινόταν καθαρά πως θεωρούσαν σχεδόν ευτυχία τους και σπουδαίο συμπλήρωμα στις συγκινήσεις της εκδρομής την ανακομιδή, που πέτυχαν πάνω στην ώρα.

[...]

III. Έμεινα ξοπίσω και με πήρε το παράπονο. Δεν ήμουν γνωστός τους ή συγγενής τους για να με πάρουν μαζί τους, όπως θα ήθελα. Εγώ τ' χω καταφέρει να χωρώ και να ταιριάζω μονάχα με κάτι τέτοιους σαν αυτούς του πούλμαν. Γι' αυτό ξεκίνησα για το πιο λαϊκό καφενείο, και στο δρόμο συνέχεια έλεγα: Θεέ μου, μη μ' αφήνεις ούτε καλημέρα να' χω πια με τέτοια, δήθεν εξευγενισμένα, υποκείμενα.

Ερωτήσεις:

α) Στο πρώτο από τα πιο πάνω αποσπάσματα, ο συγγραφέας σε εξομολογητικό τόνο συγκρίνει τον εαυτό του με το δεκαεξάχρονο αγόρι. Ποια είναι τα συναισθήματά του και μέσα από ποιες σκέψεις οδηγείται σ' αυτά; (να γίνει αναφορά σε τέσσερα σημεία)

(μονάδες 4)

β) Το κείμενο κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα. Ποια είναι αυτά και με ποια γεγονότα συνδέονται;

(μονάδες 3)

Δ2. Μανόλης Αναγνωστάκης, *Θεσσαλονίκη, Μέρη του 1969 μ.Χ.*

Στην οδό Αιγύπτου –πρώτη πάροδος δεξιά
Τώρα υψώνεται το μέγαρο της Τράπεζας Συναλλαγών
Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως.
Και τα παιδάκια δεν μπορούνε πια να παίξουνε από
τα τόσα τροχοφόρα που περνούνε.

Άλλωστε τα παιδιά μεγάλωσαν, ο καιρός εκείνος πέρασε που ξέρατε
Τώρα πια δε γελούν, δεν ψιθυρίζουν μυστικά, δεν εμπιστεύονται,
Όσα επιζήσαν, εννοείται, γιατί ήρθανε βαριές αρρώστιες από τότε
Πλημμύρες, καταποντισμοί, σεισμοί, θωρακισμένοι στρατιώτες,
Θυμούνται τα λόγια του πατέρα: εσύ θα γνωρίσεις καλύτερες μέρες
Δεν έχει σημασία τελικά αν δεν τις γνώρισαν, λένε το μάθημα
οι ίδιοι στα παιδιά τους

Ελπίζοντας πάντοτε πως κάποτε θα σταματήσει η αλυσίδα
Ίσως στα παιδιά των παιδιών τους ή στα παιδιά των παιδιών
των παιδιών τους.

Προς το παρόν, στον παλιό δρόμο που λέγαμε, υψώνεται
η Τράπεζα Συναλλαγών

- εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι αυτός συναλλάσσεται -

Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως
- εμείς μεταναστεύουμε, εσείς μεταναστεύετε, αυτοί μεταναστεύουν -

Ερωτήσεις:

α) I. «*Εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι, αυτός συναλλάσσεται*».

Τι επιδιώκει ο ποιητής με την κλίση του ρήματος και στα τρία πρόσωπα;

II. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε ένα εκφραστικό μέσο ή άλλο στοιχείο τεχνικής που χρησιμοποιεί ο ποιητής και να εξηγήσετε το ρόλο που αυτό διαδραματίζει μέσα στο ποίημα.

(μονάδες 4)

β) Να βρείτε τις ομοιότητες που υπάρχουν στο διήγημα «† 13-12-43» (αποσπάσματα II. και III.) και στο ποίημα «Θεσσαλονίκη, Μέρη του 1969 μ.Χ.» όσον αφορά α) στη συμπεριφορά των Ελλήνων και β) στη στάση του συγγραφέα και του ποιητή απέναντι σ' αυτούς.

(μονάδες 4)

Δ 3. Γιώργος Σεφέρης, *Σαλαμίνα της Κύπρος*

Φίλοι του άλλου πολέμου
σ' αυτή την έρημη συννεφιασμένη ακρογιαλιά
σας συλλογίζομαι καθώς γυρίζει η μέρα –
Εκείνοι που έπεσαν πολεμώντας κι εκείνοι που έπεσαν χρόνια
μετά τη μάχη.
εκείνοι που είδαν την αυγή μεσ' απ' την πάχνη του θανάτου
ή, μες στην άγρια μοναξιά κάτω από τ' άστρα,
νιώσανε πάνω τους μαβιά μεγάλα
τα μάτια της ολόκληρης καταστροφής·
κι ακόμη εκείνοι που προσεύχονταν
όταν το φλογισμένο ασάλι πριόνιζε τα καράβια:
«Κύριε, βόηθα να θυμόμαστε
πώς έγινε τούτο το φονικό·
την αρπαγή το δόλο την ιδιοτέλεια,
το στέγνωμα της αγάπης·
Κύριε, βόηθα να τα ξεριζώσουμε...».

- Τώρα καλύτερα να λησμονήσουμε πάνω σε τούτα τα χαλίκια·

δε φελά να μιλάμε·

τη γνώμη των δυνατών ποιος θα μπορέσει να τη γυρίσει;

ποιος θα μπορέσει ν' ακουστεί;

Καθένας χωριστά ονειρεύεται και δεν ακούει το βραχνά των άλλων.

-Ναι· όμως ο μαντατοφόρος τρέχει

κι όσο μακρύνει κι αν είναι ο δρόμος του, θα φέρει

σ' αυτούς που γύρευαν ν' αλυσοδέσουν τον Ελλησποντο

το φοβερό μήνυμα της Σαλαμίνας.

Φωνή Κυρίου επί των υδάτων.
Νήσος τις έστι.

Ερωτήσεις:

α) Ποιες είναι οι αντιλήψεις του Σεφέρη για τον πόλεμο, όπως φαίνονται στο απόσπασμα: «Φίλοι του άλλου πολέμου... βόηθα να τα ξεριζώσουμε...»;

(μονάδες 6)

β) Να αναπτύξετε τις δύο διαφορετικές θέσεις – απόψεις που προβάλλονται στον δραματικό διάλογο – μονόλογο: «Τώρα καλύτερα... Νήσος τις έστι.».

(μονάδες 3)

Δ 4. Δημήτρης Χατζής, «Το διπλό βιβλίο»

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΟΛΑΩΝ

Ο Βασίλης; Είχε μέσα του κι αυτός τη δική του καταστροφή. Η φτώχεια που πέρασε τον είχε φοβίσει. Μουλωχτά, μονάχα μ' αυτήν λογαριαζότανε, μέσα του. Πήραμε σε λίγο την απάνω βόλτα, αγρίεψε αμέσως, αγριεύτηκε με το χρήμα που ερχόταν. Μισεί μονάχα. Τον κόσμο που βρίσκεται γύρω του, τους εργάτες που δουλεύουνε στα χτήματά του –τρία θέλει τώρα να τα κάνει – τους χτηματίες εδώ, τους εμπόρους στη Σπάρτη – μαγαζί θέλει ν' ανοίξει κι αυτός – τους καταφρονεί. Και τους φοβάται που τον μισούν, τον καταφρονούν. Μισεί και φοβάται. Αυτή 'ναι η ζωή του. Κι ανάπαψη δεν έχει καμιά.

Εμείς οι δύο; Ξένοι φτάσαμε εδώ, ξένοι μείναμε και τον καιρό που δουλεύαμε χέρι με χέρι. Και περισσότερο ξένοι δεν γίναμε τώρα, δεν ξεμακρύναμε περισσότερο, γιατί δεν έχει να ξεμακρύνουμε περισσότερο. Το ξέρω και γω, το ξέρει βέβαια κι αυτός. Δε με μισεί. Δε με καταφρονεί. Δεν υπάρχουν.

Μείναμε, λοιπόν, μένουμε, η κόρη εγώ του νικημένου ελασίτη, διπλά νικημένη, η μάνα του παλληκαριού που σκοτώσαν οι ελασίτες και ζητάει ακόμα το φονιά του, τρίτος αυτός ο μισότρελος με το χρήμα, τρεις ζωές μοναχικές εδώ μέσα, απλησίαστα ξένες, βουλιαγμένες η καθεμιά τους στον εαυτό της – μέσα σ' αυτό το σπίτι που μεγαλώσαμε, μέσα σ' αυτό το περιβόλι που τ' ομορφύναμε. Και δυο παιδιά, που δεν είναι κανενός – μας κοιτούνε και δεν ξέρουμε τι να τους πούμε.

Και τα πουλιά μου δεν ήρθανε πια – δεν είναι να ξαναρθούνε, το ξέρω.

Ερωτήσεις:

α) Με βάση το πιο πάνω απόσπασμα, να σκιαγραφήσετε τον χαρακτήρα του Βασίλη.

(μονάδες 2)

β) Η Αναστασία διαγράφεται μέσα στο έργο ως μια τραγική γυναικεία φιγούρα. Να δικαιολογήσετε την πιο πάνω θέση με βάση το απόσπασμα.

(μονάδες 4)

- ΤΕΛΟΣ -